

PRAWO KARNE

CZEŚĆ OGÓLNA

SZCZEGÓLNA I WOJSKOWA

redakcja naukowa Teresa Dukiet-Nagórska

Teresa Dukiet-Nagórska, Stanisław Hoc
Anna Jaworska-Wieloch, Michał Kalitowski, Olga Sitarz
Leon Tyszkiewicz, Leszek Wilk, Piotr Zawiejski

SERIA AKADEMICKA

2. WYDANIE

Wolters Kluwer

PRAWO KARNE

CZEŚĆ OGÓLNA

SZCZEGÓLNA I WOJSKOWA

redakcja naukowa **Teresa Dukiet-Nagórska**

Teresa Dukiet-Nagórska, Stanisław Hoc
Anna Jaworska-Wieloch, Michał Kalitowski, Olga Sitarz
Leon Tyszkiewicz, Leszek Wilk, Piotr Zawiejski

SERIA AKADEMICKA

Zamów książkę w księgarni internetowej

profinfo.pl
księgarnia internetowa

2. WYDANIE

Stan prawny na 31 maja 2018 r.

Wydawca
Agata Jędrasik

Redaktor prowadzący
Grażyna Polkowska-Nowak

Opracowanie redakcyjne
Katarzyna Paterak-Kondek

Łamanie
Wolters Kluwer Polska

Poszczególne rozdziały napisali:

Teresa Dukiet-Nagórska: II, III, IX (pkt 1, 2.2, 2.5.4, 2.5.5), X, XV, XVIII (pkt 1, 3),
XIX, XXIV, XXXI, XXXII

Stanisław Hoc: XXI–XXIII, część V

Anna Jaworska-Wieloch: IX (pkt 2.1, 2.4, 2.5.1–2.5.3, 2.5.6), XVI

Michał Kalitowski: XIV, XXVI, XXXIII–XXXV

Olga Sitarz: V, VII, IX (pkt 2.3, 3), XI, XVII, XVIII (pkt 2), XX, XXV, XXVIII, XXIX

Leon Tyszkiewicz: I, VIII, XII

Leszek Wilk: XXVII, XXX, XXXVI–XXXVIII

Piotr Zawiejski: IV, VI, XIII

© Copyright by
Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2018

ISBN 978-83-8124-938-6
2. wydanie

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	19
---------------------	----

Wstęp	21
-------------	----

Część pierwsza WIADOMOŚCI WSTĘPNE

Rozdział I

Ogólne wiadomości o prawie karnym	25
1. Pojęcie prawa karnego	25
2. Podział prawa karnego.....	26
2.1. Podział podstawowy	26
2.2. Podział prawa karnego materialnego	27
2.3. Prawo karne międzynarodowe.....	28
3. Specyfika prawa karnego.....	28
3.1. Podstawowe cechy prawa karnego	28
3.2. Prawo karne jako <i>ultima ratio</i> polityki prawa	29
4. Funkcje prawa karnego.....	30
4.1. Uniwersalne funkcje prawa karnego	30
4.2. Sposoby realizacji ochrony porządku prawnego	30
4.2.1. Prewencja ogólna i prewencja szczególna	30
4.2.2. Funkcje w zakresie prewencji ogólnej.....	31
4.2.3. Funkcje w zakresie prewencji szczególnej.....	32
5. Modele prawa karnego materialnego	33
5.1. Modele w zakresie polityki kryminalizacyjnej	33
5.2. Modele w zakresie polityki penalizacyjnej	34
6. Nauki związane z prawem karnym	36

Rozdział II

Zasady prawa karnego	39
1. Pojęcie zasady prawa karnego.....	39
2. Zasada <i>nullum crimen, nulla poena sine lege</i>	39
3. Zasada <i>nullum crimen sine periculo sociali</i> (nie ma przestępstwa bez społecznego niebezpieczeństwa) i zasada proporcjonalności.....	43

4. Zasada osobistej odpowiedzialności i zasada indywidualizacji odpowiedzialności.....	45
5. Zasada <i>nullum crimen sine culpa</i> (nie ma przestępstwa bez zawinienia)....	47
6. Zasada humanitaryzmu.....	49
7. Zasada <i>in dubio pro reo</i> (w razie wątpliwości na korzyść sprawy).....	51

Rozdział III

Źródła prawa karnego, jego normy i ich wykładnia.....	53
1. Ogólnie o źródłach polskiego prawa powszechnie obowiązującego.....	53
1.1. Rodzaje źródeł prawa.....	53
1.1.1. Konstytucja.....	54
1.1.2. Umowy międzynarodowe i prawo stanowione przez organizację międzynarodową, której Rzeczpospolita Polska jest członkiem.....	55
1.1.3. Rozporządzenia.....	58
1.1.4. Akty prawa wewnętrznego.....	58
1.1.5. Akty prawa miejscowego.....	58
1.1.6. Znaczenie orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego, Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej i Trybunału Praw Człowieka.....	59
2. Źródła polskiego prawa karnego – uwagi szczegółowe.....	60
2.1. Wymóg określoności czynu zabronionego i kary w akcie prawnym rangi co najmniej ustawy.....	60
2.2. Znaczenie rozporządzeń.....	60
2.3. Określanie wykroczeń w aktach prawa miejscowego.....	61
2.4. Znaczenie doktryny, orzecznictwa i zwyczaju.....	62
3. Kodeks karny podstawowym źródłem prawa karnego.....	64
4. Pozakodeksowe prawo karne.....	65
5. Normy prawnokarne i ich budowa.....	66
5.1. Elementy składowe normy prawnokarnej.....	66
5.2. Normy sankcjonowane i sankcjonujące w prawie karnym.....	67
5.3. Sposoby ujęcia w normie sankcjonowanej istoty zakazu (nakazu).....	69
5.4. Rodzaje sankcji za naruszenie norm sankcjonowanych.....	70
6. Odrębności wykładni przepisów prawnokarnych.....	72

Część druga

NAUKA O PRZESTĘPSTWIE

Rozdział IV

Pojęcie przestępstwa i podziały czynów zabronionych.....	81
1. Pojęcie przestępstwa.....	81
2. Przestępstwo jako czyn człowieka.....	83

3. Problematyka zaniechania	86
4. Typ czynu zabronionego pod groźbą kary. Bezprawność czynu.....	87
5. Społeczna szkodliwość czynu	89
6. Przestępstwo jako czyn zawiniony	91
7. Podziały czynów zabronionych. Czyn zabroniony jako zbrodnia albo występki	91
8. Materialne i formalne typy czynów zabronionych.....	93
9. Typizacje narażenia na niebezpieczeństwo	96
10. Czyn zabroniony jako działanie lub zaniechanie	98
11. Typy podstawowe i zmodyfikowane (kwalifikowane i uprzywilejowane)	101
12. Powszechne i indywidualne czyny zabronione.....	103
13. Umysłne i nieumyślne czyny zabronione	105
14. Czyny ścigane z urzędu, z urzędu na wniosek pokrzywdzonego i z oskarżenia prywatnego.....	106

Rozdział V

Ustawowe znamiona czynu zabronionego.....	109
1. Uwagi wprowadzające	109
2. Przedmiot ochrony.....	109
3. Strona przedmiotowa.....	111
3.1. O znamionach strony przedmiotowej ogólnie.....	111
3.2. Zagadnienia związku przyczynowo-skutkowego.....	113
3.2.1. Uwagi wprowadzające.....	113
3.2.2. Teoria ekwiwalencji	114
3.2.3. Teoria adekwatnego związku	115
3.2.4. Teoria relewancji	115
3.2.5. Teoria obiektywnego przypisania skutku	116
3.2.6. Przyczynowość zaniechania.....	116
4. Podmiot.....	118
5. Strona podmiotowa	118
5.1. Umysłność	120
5.2. Nieumyślność.....	124
5.3. Strona podmiotowa mieszana	125
6. Inne podziały znamion czynu zabronionego.....	126

Rozdział VI

Bezprawność i wina	131
1. Bezprawność w prawie karnym materialnym.....	131
2. Wina w prawie karnym materialnym	137
2.1. Teorie winy	138
2.2. Wina w obowiązującym Kodeksie karnym.....	140

Rozdział VII

Formy stadialne i zasady odpowiedzialności za nie.....	143
1. Uwagi wprowadzające	143
2. Przygotowanie.....	144
3. Usiłowanie	146
4. Dokonanie	152

Rozdział VIII

Współdziałanie przestępne.....	155
1. Pojęcie współdziałania przestępnego i ogólne problemy z nim związane....	155
2. Sprawcze postacie współdziałania	156
2.1. Sprawstwo indywidualne	156
2.2. Współsprawstwo.....	157
2.3. Sprawstwo kierownicze	159
2.4. Sprawstwo poleceniowe	159
3. Niesprawcze postacie współdziałania.....	160
3.1. Podżeganie.....	160
3.2. Pomocnictwo	161
3.3. Współsprawstwo a pomocnictwo	162
3.4. Prowokacja	163
4. Zasady odpowiedzialności za współdziałanie.....	164
4.1. Zasady ogólne	164
4.2. Właściwości osobiste a odpowiedzialność za współdziałanie.....	165
4.3. Problem odpowiedzialności podżegacza i pomocnika za przestępstwo nieumyślne	166

Rozdział IX

Okoliczności wyłączające odpowiedzialność karną.....	169
1. Uwagi ogólne.....	169
2. Okoliczności wyłączające byt przestępstwa	169
2.1. Brak czynu.....	170
2.2. Niewypełnienie ustawowych znamion czynu zabronionego.....	171
2.2.1. Brak zamachu na dobro prawne.....	172
2.2.2. Błąd co do faktu dekompletujący znamiona strony podmiotowej – art. 28 k.k.....	172
2.3. Brak bezprawności	175
2.3.1. Pojęcia kontratypu i kontratypizacji.....	176
2.3.2. Problem kontratypów pozaustawowych	178
2.3.3. Obrona konieczna.....	179
2.3.4. Stan wyższej konieczności.....	183
2.3.5. Ryzyko nowatorstwa (kontratyp dopuszczalnego ryzyka, eksperyment).....	186

2.3.6. Kontratyp szczególnych uprawnień i obowiązków	188
2.3.7. Kontratyp karcenia małoletnich.....	188
2.3.8. Zwyczaj.....	189
2.4. Znikomość społecznej szkodliwości.....	190
2.5. Okoliczności wyłączające i umniejszające winę	191
2.5.1. Uwagi ogólne.....	191
2.5.2. Nieletniość	193
2.5.3. Niepoczytalność.....	194
2.5.4. Błąd co do prawa – art. 30 k.k.....	197
2.5.5. Błąd co do kontratypu lub okoliczności wyłączającej winę – art. 29 k.k.	199
2.5.6. Stan wyższej konieczności.....	199
3. Okoliczności wyłączające karalność.....	200

Rozdział X

Jedność – wielość czynów i przestępstw.....	207
1. Jeden czyn – jeden czyn zabroniony.....	207
2. Zbieg przepisów ustawy.....	210
3. Typizacje przewidujące wieloczynowość (przestępstwa wieloczynowe).....	214
4. Ciąg przestępstw.....	216
5. Realny zbieg przestępstw czy zbieg podlegających wykonaniu kar.....	220
6. Przestępstwa podlegające współukaraniu	222
7. Podsumowanie.....	224

Rozdział XI

Obowiązywanie polskiej ustawy karnej w czasie, w miejscu i co do osób	227
1. Czas popełnienia czynu zabronionego.....	227
2. Zmiana ustawodawstwa przed wydaniem wyroku.....	228
3. Zmiana ustawodawstwa po wydaniu prawomocnego wyroku	230
4. Miejsce popełnienia czynu zabronionego.....	231
5. Zasada terytorialności oraz bandery.....	231
6. Zasady obowiązywania polskiej ustawy karnej za czyny popełnione za granicą.....	232

Część trzecia

ŚRODKI ODDZIAŁYWANIA WŁAŚCIWE PRAWU KARNEMU I ICH STOSOWANE

Rozdział XII

Kara i ewolucja środków penalnych.....	239
1. Ogólna charakterystyka kary	239
2. Ewolucja katalogu kar	240
3. Pojawienie się innych niż kara środków penalnych	242

Rozdział XIII

Kary	245
1. Katalog kar	245
2. Kara grzywny	246
3. Kara ograniczenia wolności	248
4. Kara pozbawienia wolności	251
4.1. Terminowa kara pozbawienia wolności	252
4.2. Kary najsurowsze	255
5. Sekwencyjne orzeczenie terminowej kary pozbawienia wolności oraz kary ograniczenia wolności	256

Rozdział XIV

Środki karne	259
1. Środki karne w polskim prawie karnym – charakterystyka ogólna	259
2. Pozbawienie praw publicznych	260
3. Zakazy	260
3.1. Zakaz zajmowania określonego stanowiska, wykonywania określonego zawodu lub prowadzenia określonej działalności gospodarczej	260
3.2. Zakaz prowadzenia działalności związanej z wychowaniem, leczeniem, edukacją małoletnich lub opieką nad nimi	261
3.3. Zakaz przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, kontaktowania się z określonymi osobami, zbliżania się do określonych osób lub opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu oraz nakaz okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym	262
3.4. Zakaz wstępu na imprezę masową	263
3.5. Zakaz wstępu do ośrodków gier i uczestnictwa w grach hazardowych	264
3.6. Zakaz prowadzenia pojazdów	265
3.7. Świadczenie pieniężne	267
3.8. Podanie wyroku do publicznej wiadomości	267
4. Wymiar środków karnych	268

Rozdział XV

Przepadek i środki kompensacyjne	271
1. Wprowadzenie	271
2. Przepadek	272
3. Środek kompensacyjny	272
4. Nawiązka	274

Rozdział XVI

Środki związane z poddaniem sprawcy próbie.....	275
1. Uwagi wstępne	275
2. Warunkowe umorzenie postępowania karnego	276
2.1. Istota	276
2.2. Przesłanki stosowania	277
2.3. Rygory okresu próby	278
2.4. Skutki przebiegu próby.....	280
3. Warunkowe zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności.....	282
3.1. Istota	282
3.2. Przesłanki stosowania	282
3.3. Rygory okresu próby	283
3.4. Skutki przebiegu próby.....	286
4. Warunkowe przedterminowe zwolnienie.....	290
4.1. Istota	290
4.2. Przesłanki stosowania	290
4.3. Rygory okresu próby	292
4.4. Skutki przebiegu próby.....	293
5. Skrócenie kary ograniczenia wolności i wykonywania środków karnych...	294
5.1. Skrócenie kary ograniczenia wolności.....	295
5.2. Skrócenie wykonywania środków karnych.....	295

Rozdział XVII

Wymiar kary i środków karnych.....	299
1. Ustawowy wymiar kary.....	299
2. Sądowy wymiar kary	311
3. Mediacje w sprawach karnych.....	316

Rozdział XVIII

Ustanie i ograniczenie karalności, zatarcie skazania	323
1. Przedawnienie.....	323
1.1. Uwagi ogólne.....	323
1.2. Przedawnienie ścigania	324
1.3. Przedawnienie wyrokowania.....	325
1.4. Przedawnienie wykonania kary	325
1.5. Spoczywanie biegu przedawnienia i wyłączenie przedawnienia	325
2. Amnestia, abolicja i akt łaski.....	327
3. Zatarcie skazania i przestępstwa, za których skazanie nie podlega zatarcu.....	329

Rozdział XIX	
Środki zabezpieczające	331

Rozdział XX	
Odpowiedzialność karna, konsekwencje popełnienia czynu określonego w ustawie karnej przez nieletniego, odpowiedzialność podmiotów zbiorowych	339
1. Uwagi wprowadzające	339
2. Postępowanie z nieletnimi	340
2.1. Uwagi wprowadzające	340
2.2. Cel ustawy.....	340
2.3. Zakres obowiązywania	340
2.4. Środki przewidziane w ustawie	341
2.5. Zasady orzekania środków.....	342
3. Odpowiedzialność podmiotów zbiorowych	344

Część czwarta
WYBRANE TYPIZACJE CZĘŚCI SZCZEGÓLNEJ
KODEKSU KARNEGO

Rozdział XXI	
Przestępstwa przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstwa wojenne.....	353
1. Uwagi ogólne.....	353
2. Wojna napastnicza (art. 117).....	353
3. Eksterminacja (art. 118).....	354
4. Masowe zamachy (art. 118a)	354
5. Przemoc wobec grupy osób (art. 119).....	355
6. Stosowanie środków masowej zagłady (art. 120).....	356
7. Wytwarzanie środka masowej zagłady (art. 121)	357
8. Niedopuszczalne sposoby lub środki walki (art. 122).....	358
9. Zabójstwo wojenne (art. 123).....	358
10. Inne naruszenie norm prawa międzynarodowego (art. 124).....	359
11. Zamach na dobro kultury (art. 125)	360
12. Niedopuszczalne użycie znaków (art. 126).....	361
13. Publiczne nawoływanie do popełnienia czynu lub jego pochwalanie (art. 126a).....	362
14. Niedopełnienie obowiązku należytej kontroli (art. 126b).....	362
15. Penalizacja czynności przygotowawczych (art. 126c)	362

Rozdział XXII	
Przestępstwa przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej.....	365
1. Uwagi ogólne.....	365
2. Zdrada główna (art. 127)	365

3. Zamach stanu (art. 128).....	366
4. Zdrada dyplomatyczna (art. 129).....	367
5. Szpiegostwo (art. 130).....	368
6. Czynny żal (art. 131).....	371
7. Dezinformacja wywiadowcza (art. 132).....	372
8. Pomówienie Narodu Polskiego (art. 132a).....	373
9. Znieważenie Narodu lub Rzeczypospolitej Polskiej (art. 133).....	373
10. Zamach na życie Prezydenta RP (art. 134).....	374
11. Czynna napaść i znieważenie Prezydenta RP (art. 135).....	374
12. Czynna napaść lub znieważenie przedstawiciela obcego państwa (art. 136).....	377
13. Znieważenie znaku lub symbolu państwowego (art. 137).....	377
14. Wymóg wzajemności oraz działania na szkodę państwa sprzymierzonego.....	379
15. Możliwość stosowania środka karnego.....	379

Rozdział XXIII

Przestępstwa przeciwko obronności.....	381
1. Uwagi ogólne.....	381
2. Zamach terrorystyczny (art. 140).....	381
3. Służba w obcym wojsku (art. 141).....	382
4. Zaciąg do obcego wojska (art. 142).....	382
5. Uchylanie się od służby wojskowej (art. 143).....	383
6. Uchylanie się od odbywania służby (art. 144).....	384
7. Uchylanie się od służby zastępczej (art. 145).....	384

Rozdział XXIV

Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu.....	387
1. Uwagi ogólne.....	387
2. Typy zabójstwa.....	388
2.1. Zabójstwo w typie podstawowym (art. 148 § 1).....	388
2.2. Kwalifikowane typy zabójstwa.....	390
2.2.1. Zabójstwo ze szczególnym okrucieństwem (art. 148 § 2 pkt 1) ..	390
2.2.2. Zabójstwo w związku z wzięciem zakładnika, zgwałceniem lub rozbojem (art. 148 § 2 pkt 2).....	391
2.2.3. Zabójstwo w wyniku motywacji zasługującej na szczególne potępienie (art. 148 § 2 pkt 3).....	392
2.2.4. Zabójstwo z użyciem materiałów wybuchowych (art. 148 § 2 pkt 4).....	394
2.2.5. Zabójstwo jednym czynem więcej niż jednej osoby lub zabójstwo popełnione przez sprawcę uprzednio prawomocnie skazanego za zabójstwo, zabójstwo funkcjonariusza publicznego w związku z jego służbą (art. 148 § 3).....	394

2.3. Uprzywilejowane typy zabójstwa	395
2.3.1. Zabójstwo pod wpływem silnego wzburzenia (art. 148 § 4)	395
2.3.2. Dzieciobójstwo (art. 149)	396
2.3.3. Zabójstwo eutanatyczne (art. 150) i pomoc do samobójstwa (art. 151).....	397
2.3.4. Nielegalna aborcja (art. 152–154)	399
2.3.5. Bójka lub pobicie (art. 158–159).....	401
3. Typizacje, których skutkiem jest narażenie na niebezpieczeństwo (art. 160 i 161) oraz przestępstwo nieudzielenia pomocy (art. 162).....	403

Rozdział XXV

Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu i bezpieczeństwu

w komunikacji	409
1. Uwagi ogólne	409
2. Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu	410
2.1. Sprowadzenie niebezpiecznego zdarzenia (art. 163)	411
2.2. Sprowadzenie bezpośredniego niebezpieczeństwa (art. 164)	411
2.3. Sprowadzenie innego niebezpieczeństwa powszechnego (art. 165).....	412
2.4. Piractwo morskie lub powietrzne (art. 166)	412
2.5. Karalność przygotowania (art. 168).....	413
2.6. Czynny żal (art. 169)	413
3. Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji	414
3.1. Katastrofa komunikacyjna (art. 173)	414
3.2. Wypadek w komunikacji (art. 177).....	415
3.3. Prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości (art. 178a)	417

Rozdział XXVI

Przestępstwa przeciwko środowisku	421
1. Uwagi ogólne.....	421
2. Powodowanie zniszczenia w przyrodzie (art. 181)	422
3. Zanieczyszczenie środowiska (art. 182)	423
4. Składowanie lub sprowadzanie odpadów (art. 183)	424
5. Niewłaściwe postępowanie z materiałami promieniotwórczymi (art. 184).....	425
6. Typy kwalifikowane	426
7. Pozostałe przestępstwa przeciwko środowisku (art. 186–188)	426

Rozdział XXVII

Przestępstwa przeciwko wolności	429
1. Uwagi ogólne.....	429
2. Pozbawienie wolności (art. 189)	435
3. Groźba karalna (art. 190)	436
4. Zmuszanie (art. 191).....	437
5. Obraza uczuć religijnych (art. 196)	439

6. Zgwałcenie (art. 197).....	441
7. Formy eksploatacji prostytutki (art. 204)	443

Rozdział XXVIII

Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece	445
1. Uwagi ogólne.....	445
2. Znęcanie się (art. 207).....	446
3. Niealimentacja (art. 209)	447

Rozdział XXIX

Przestępstwa przeciwko czci i nietykalności cielesnej	451
1. Uwagi ogólne.....	451
2. Zniesławienie – pomówienie (art. 212).....	452
3. Kontratyp dopuszczalnej krytyki (art. 213).....	453
4. Zniewaga (art. 216)	454
5. Naruszenie nietykalności cielesnej (art. 217)	456

Rozdział XXX

Przestępstwa przeciwko prawom osób wykonujących pracę zarobkową	459
1. Uwagi ogólne.....	459
2. Złośliwe lub uporczywe naruszanie praw pracowniczych (art. 218).....	461
3. Naruszenie obowiązków w zakresie bhp (art. 220)	462

Rozdział XXXI

Przestępstwa przeciwko działalności instytucji państwowych i samorządowych	465
1. Uwagi ogólne.....	465
2. Ochrona funkcjonariuszy publicznych	467
2.1. Naruszenie nietykalności cielesnej funkcjonariusza lub osoby przybranej mu do pomocy (art. 222)	468
2.2. Zniewaga funkcjonariusza publicznego (art. 226)	469
2.3. Czynna napaść na funkcjonariusza publicznego (art. 223).....	469
2.4. Wymuszenie (art. 224).....	470
3. Przestępstwa o charakterze korupcyjnym	471
3.1. Łapownictwo bierne i czynne (art. 228 i 229)	471
3.1.1. Łapownictwo bierne	471
3.1.2. Łapownictwo czynne	474
3.2. Przestępstwa płatnej protekcji (art. 230–230a)	475
4. Przestępstwo przywłaszczenia funkcji (art. 227) i przestępstwo przekroczenia uprawnień lub niedopełnienia obowiązków przez funkcjonariusza publicznego (art. 231)	477
4.1. Przywłaszczenie funkcji	477

4.2. Przekroczenie uprawnień lub niedopełnienie obowiązku przez funkcjonariusza publicznego.....	477
Rozdział XXXII	
Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości	481
1. Uwagi ogólne.....	481
2. Przemoc lub groźba względem sądu (art. 232).....	482
3. Znęcanie się w celu uzyskania wypowiedzi o określonej treści (art. 246)....	484
4. Fałszywe zeznania (art. 233)	485
5. Publiczne rozpowszechnianie wiadomości z postępowania przygotowawczego (art. 241).....	486
6. Naruszenie zakazu sądowego (art. 244).....	487
7. Znęcanie się nad osobą pozbawioną wolności (art. 247).....	488
Rozdział XXXIII	
Przestępstwa przeciwko porządkowi publicznemu.....	491
1. Uwagi ogólne.....	491
2. Wzięcie zakładnika (art. 252)	491
3. Udział w zbiegowisku (art. 254)	492
4. Udział w grupie lub związku przestępczym (art. 258).....	493
5. Nielegalny wyrób i handel bronią palną oraz amunicją, nielegalne ich posiadanie (art. 263).....	495
6. Nielegalne przekroczenie granicy (art. 264 § 2) i nielegalne ułatwianie pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (art. 264 § 3)	496
Rozdział XXXIV	
Przestępstwa przeciwko ochronie informacji.....	499
1. Charakterystyka ogólna	499
2. Przestępstwo ujawnienia lub wykorzystania informacji niejawnych (art. 265).....	500
3. Przestępstwo ujawnienia informacji uzyskanych w związku z pełnioną funkcją (art. 266)	501
4. Przestępstwo nielegalnego uzyskania informacji (art. 267).....	502
5. Przestępstwo niszczenia informacji (art. 268).....	503
6. Przestępstwo niszczenia danych informatycznych (art. 268a oraz 269)	503
7. Przestępstwo zakłócania pracy systemu komputerowego (art. 269a).....	504
8. Wytwarzanie, obrót urządzeniami i oprogramowaniem do przestępstw komputerowych (art. 269b)	505
Rozdział XXXV	
Przestępstwa przeciwko wiarygodności dokumentów	507
1. Uwagi ogólne.....	507
2. Fałsz materialny dokumentu (art. 270 § 1)	509

3. Fałszerstwo faktur (art. 270a)	510
4. Fałsz intelektualny dokumentu (art. 271)	512
5. Podanie w fakturze nieprawdy (art. 271a)	513
6. Wyłudzenie podstępem poświadczenia nieprawdy (art. 272).....	514
7. Używanie dokumentu poświadczającego nieprawdę (art. 273).....	514
8. Zbycie dokumentu tożsamości (art. 274)	515
9. Posługiwanie się cudzym dokumentem (art. 275 § 1), bezprawny transfer za granicę dokumentu stwierdzającego tożsamość innej osoby (art. 275 § 2)	515
10. Bezprawne niszczenie dokumentów (art. 276)	516
11. Niszczenie, usuwanie znaków granicznych (art. 277).....	516
12. Fałszowanie faktur ze znaczną kwotą należności (art. 277a).....	517
13. Wysokość grzywny w razie skazania za fałszowanie faktur (art. 277b).....	517
14. Nadzwyczajne złagodzenie kary lub odstąpienie od wymierzenia kary wobec sprawcy przestępstwa fałszowania faktur (art. 277c i 277d)	518
 Rozdział XXXVI	
Przestępstwa przeciwko mieniu	519
1. Uwagi ogólne.....	519
2. Kradzież (art. 278)	522
3. Kradzież z włamaniem (art. 279)	523
4. Przywłaszczenie (art. 284).....	523
5. Oszustwo (art. 286)	524
6. Przestępstwa rozbójnicze (art. 280–282).....	525
7. Paserstwo (art. 291 i 292).....	527
 Rozdział XXXVII	
Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu	529
1. Uwagi ogólne.....	529
2. Nadużycie zaufania (art. 296)	532
3. Oszustwo finansowe (art. 297).....	535
4. Pranie brudnych pieniędzy (art. 299)	539
5. Naruszenie interesów majątkowych uczestników obrotu gospodarczego przez nierzetelną dokumentację (art. 303).....	541
 Rozdział XXXVIII	
Przestępstwa przeciwko obrotowi pieniędzmi i papierami wartościowymi...	543
1. Uwagi ogólne.....	543
2. Fałszerstwo pieniędzy, środków płatniczych i papierów wartościowych (art. 310 k.k.).....	545
3. Fałszowanie dokumentacji związanej z obrotem papierami wartościowymi (art. 311 k.k.)	548

Część piąta
WYBRANE ZAGADNIENIA CZĘŚCI WOJSKOWEJ
KODEKSU KARNEGO

1. Uwagi ogólne	553
2. Rozkaz.....	555
3. Działanie w ostatecznej potrzebie.....	559
4. Kary i środki karne stosowane wobec żołnierzy.....	561
Skorowidz.....	563
O autorach.....	577

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

- EKPC, Konwencja – Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4.11.1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.)
- k.k. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2018 r. poz. 1600 ze zm.)
- k.k. z 1969 r. – ustawa z 19.04.1969 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 13, poz. 94 ze zm.)
- k.k.s. – ustawa z 10.09.1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2017 r. poz. 2226 ze zm.)
- k.k.w. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 2018 r. poz. 652 ze zm.)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm. i sprostowaniem)
- k.p. – ustawa z 26.06.1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2018 r. poz. 917 ze zm.)
- k.p.k. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2017 r. poz. 1904 ze zm.)
- k.p.w. – ustawa z 24.08.2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. z 2018 r. poz. 475 ze zm.)
- k.w. – ustawa z 20.05.1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz.U. z 2018 r. poz. 618 ze zm.)
- MPPPOP – Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku 19.12.1966 r. (Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167, zał.)
- TFUE – Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana: Dz.Urz. UE C 202 z 7.06.2016 r., s. 47)
- TUE – Traktat o Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana: Dz.Urz. UE C 202 z 7.06.2016 r., s. 13)
- TWE – Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską (Dz.Urz. UE C 321E z 29.12.2006 r., s. 37)
- u.g.h. – ustawa z 19.11.2009 r. o grach hazardowych (Dz.U. z 2018 r. poz. 165 ze zm.)
- u.o.i.n. – ustawa z 5.05.2010 r. o ochronie informacji niejawnych (Dz.U. z 2018 r. poz. 412 ze zm.)

- u.o.p.z. – ustawa z 28.10.2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (Dz.U. z 2018 r. poz. 703 ze zm.)
- u.p.n. – ustawa z 26.10.1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz.U. z 2018 r. poz. 969)
- ustawa o SN – ustawa z 8.12.2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 2018 r. poz. 5 ze zm.)

Czasopisma i publikatory

- Ann. UMCS – Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska
- Arch. Krym. – Archiwum Kryminologii
- Biul. PK – Biuletyn Prawa Karnego
- Biul. SN – Biuletyn Informacyjny Sądu Najwyższego
- CzPKiNP – Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych
- KPPubl. – Kwartalnik Prawa Publicznego
- GSP – Gdańskie Studia Prawnicze
- KSP – Krakowskie Studia Prawnicze
- NP – Nowe Prawo
- OSA – Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
- OSNKW – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa
- OSNPG – Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Wydawnictwo Prokuratury Generalnej
- OSNwSK – Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych
- OTK – Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
- OTK-A – Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Zbiór Urzędowy, Seria A
- PiM – Prawo i Medycyna
- PiP – Państwo i Prawo
- PPK – Przegląd Prawa Karnego
- Prok. i Pr. – Prokuratura i Prawo
- Prok. i Pr.-wkl. – Prokuratura i Prawo – wkładka
- PS – Przegląd Sądowy
- PWP – Przegląd Więziennictwa Polskiego
- RPEiS – Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
- St. Iur. – Studia Iuridica
- St. Praw. – Studia Prawnicze
- WPP – Wojskowy Przegląd Prawniczy
- ZNUJ – Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego
- ZNUŁ – Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego

Inne

- ETPC – Europejski Trybunał Praw Człowieka
- SA – Sąd Apelacyjny
- SN – Sąd Najwyższy
- TSUE – Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej

WSTĘP

Na rynku wydawniczym dostępny jest podręcznik *Prawo karne. Część ogólna, szczególna i wojskowa* – będący pracą zbiorową pod redakcją Teresy Dukiet-Nagórskiej – wydany w 2014 r.¹, a zatem uwzględniający stan prawny sprzed nowelizacji Kodeksu karnego dokonanych w 2015 i 2016 r. Liczne zmiany stanu prawnego uwzględniono wprawdzie w jego wersji elektronicznej, niemniej jednak zostały podjęte prace nad opracowaniem nowej wersji książki w dość zasadniczo zmienionym gronie autorów, między którymi został przeprowadzony inny niż poprzednio podział tematów. Rezultat tych działań – odzwierciedlający stan prawny na 31.05.2018 r. (jest to dzień złożenia tekstu do Wydawnictwa) – oddajemy do rąk Czytelników. Podjęliśmy także działania na rzecz uwzględnienia zmian ustawodawstwa dokonywanych w trybie spełniającym elementarne zasady stanowienia prawa (tyczy to głównie zmian, które weszły w życie w lecie 2018 r.), a przypadających po ukończeniu prac nad nową wersją podręcznika. Napotkaliśmy jednak przeszkodę wynikającą ze sposobu działania organów odpowiedzialnych za publikację aktów prawnych. Mając to na uwadze, zostały uwzględnione jedynie te zmiany stanu prawa dokonane po 31.05.2018 r., których brzmienie jest bezsporne.

Oddawany do rąk Czytelnika podręcznik stanowi bez wątpienia **nowy podręcznik**, nie zaś podręcznik zaktualizowany i poprawiony.

Wyrażamy podziękowanie dla mgr. Jakuba Hanca za pomoc w sporządzaniu aktualnego wykazu zalecanej literatury.

Autorzy
Katowice, 30.08.2018 r.

¹ T. Dukiet-Nagórska (red.), S. Hoc, M. Kalitowski, O. Sitarz, L. Tyszkiewicz, L. Wilk, P. Zawiejski, *Prawo karne. Część ogólna, szczególna i wojskowa*, Warszawa 2014.

Część pierwsza
WIADOMOŚCI WSTĘPNE

OGÓLNE WIADOMOŚCI O PRAWIE KARNYM

1. Pojęcie prawa karnego

! Prawo karne to zespół norm prawnych, którego głównym zadaniem jest ochrona dóbr społecznych przed czynami szczególnie niepożądanymi za pomocą specjalnych środków stosowanych wobec sprawców tych czynów. 1

Ta definicja wymaga rozwinięcia przez bliższe omówienie zawartych w niej podstawowych pojęć.

Czyny szczególnie niepożądane to przestępstwa, którymi są zbrodnie i występki, jak też wykroczenia oraz przewinienia dyscyplinarne. Katalog tych czynów, ulegający zmianom w historii, zależy od uznawanych w danej społeczności wartości i oceny sposobów zagrażania tym wartościom. 2

Od niepamiętnych czasów specjalnym środkiem była reakcja na przestępstwo przybierająca postać kary, czyli połączonego z potępieniem zadania dolegliwości sprawcy przestępstwa. I tu obserwujemy historyczne zmiany. Są okresy surowego karaniam i okresy łagodzenia represji karnej.

DD W XIX w. pojawiają się obok kar inne środki stosowane wobec przestępców. Są nimi ulgi warunkowe (na ich określenie, w ślad za ustawodawcą, używa się nazwy „środki związane z wyznaczeniem okresu próby”), polegające na rezygnacji z kary w całości albo w części, a czasem nawet ze skazania, jeżeli sprawca przestępstwa nie popełni nowego przestępstwa w okresie próby. Niekiedy ulga warunkowa łączy się z wolnością dozorowaną, w trakcie której sprawca przestępstwa pozostaje pod kontrolą i opieką specjalnie wyznaczonej osoby. Wprowadza się też środki zabezpieczające o charakterze leczniczym bądź izolacyjnym, które karę zastępują albo uzupełniają.

Obok pojęć przestępstwa i kary, bez których trudno sobie wyobrazić dotychczasowe, sięgające zamierzchłej przeszłości istnienie prawa karnego, pod koniec XIX w. znaczenia

nabiera termin „sprawca przestępstwa”. Zwraca się uwagę na zróżnicowanie ludzi dokonujących przestępstw i dostrzega się potrzebę uwzględnienia tego zróżnicowania przy stosowaniu coraz bogatszego zestawu sposobów reakcji na przestępstwo. O tej reakcji nie decyduje więc tylko samo przestępstwo, lecz także osoba jego sprawcy. Charakterystyczną konsekwencją tej przemiany jest stopniowe wyodrębnianie się postępowania z nieletnimi przestępcami.

Ewolucja prawa karnego doprowadziła w XX w. do dołączenia do podstawowych jego pojęć terminu „osoba pokrzywdzona”. Zaczęto w możliwie szerokim zakresie uwzględniać interes pokrzywdzonego przestępstwem. Chodzi zwłaszcza o zapewnienie naprawienia szkody oraz o pojednanie między przestępcą i jego ofiarą. Pokrzywdzony stał się istotnym elementem prawa karnego. W przytoczonej wyżej definicji prawa karnego trudno to jednak uwidocznnić.

2. Podział prawa karnego

2.1. Podział podstawowy

- 3 Podana w podrozdziale 1 definicja prawa karnego obejmuje prawo karne w najszerszym zakresie. Wprawdzie eksponuje czyny szczególnie niepożądane i specjalne środki, lecz jednak zawiera też pojęcie „stosowania tych środków wobec sprawców owych czynów”, z czego wynika, że szeroko pojęte prawo karne musi uwzględniać także normy regulujące to stosowanie.

W związku z tym, analogicznie do niektórych głównych gałęzi prawa, rozróżniamy w strukturze prawa karnego ujętego szeroko:

- 1) **prawo karne materialne**,
 - 2) **prawo karne procesowe**,
 - 3) **prawo karne wykonawcze**.
- 4 **Prawo karne materialne** określa, jakie czyny są zabronione pod groźbą kary, jakie za nie grożą kary, ewentualnie inne środki penalne, oraz zasady odpowiedzialności karnej – np. wpływ na odpowiedzialność karną działania w stanie nietrzeźwości, niepoczytalności czy dokonania czynu zabronionego w obronie koniecznej. Prawo karne materialne nazwane jest skrótowo „prawem karnym”.
 - 5 **Prawo karne procesowe**, zwane w skrócie „postępowaniem karnym”, reguluje kompetencje i tryb działania organów ścigania (prokuratury, policji) i wymiaru sprawiedliwości (sądów różnych szczebli). Znajdują tu unormowanie podstawowe zasady procesu karnego, jak również bardzo liczne kwestie praktyczno-techniczne związane z tym procesem.

Prawo karne wykonawcze zawiera zbiór przepisów dotyczących wykonywania kar i innych środków orzeczonych przez sądy. Znaczna część tego prawa poświęcona jest wykonywaniu kary pozbawienia wolności i nazywana jest „prawem penitencjarnym”. 6

W dalszych częściach tego podręcznika zajmujemy się tylko prawem karnym materialnym.

2.2. Podział prawa karnego materialnego

Ze względu na adresata norm prawa karnego dzielimy to prawo na: 7

- 1) prawo karne powszechne,
- 2) prawo karne szczególne.

 Adresatami norm **prawa karnego powszechnego** są wszyscy ludzie. Oznacza to, że przestępstwa i wykroczenia unormowane prawem karnym powszechnym w zasadzie (gdyż są pewne wyjątki) może popełnić każdy.

 W przypadku prawa karnego szczególnego krąg adresatów jest ograniczony do pewnych kategorii osób. Do **prawa karnego szczególnego** zaliczamy:

- 1) prawo karne skarbowe,
- 2) prawo karne wojskowe,
- 3) prawo karne dyscyplinarne.

Prawo karne skarbowe obejmuje przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe skierowane przeciwko interesowi finansowemu państwa, jednostek samorządu terytorialnego lub Unii Europejskiej, które może popełnić zasadniczo osoba mająca w tym zakresie zobowiązania. 8

Prawo karne wojskowe reguluje przestępstwa wojskowe, które może popełnić tylko żołnierz.

Prawo karne dyscyplinarne jest ogromnie zróżnicowane, gdyż jest odrębnie unormowane dla różnych, szczególnie ważnych grup ludzi, zwłaszcza wykonujących pewne zawody, takie jak sędziego, adwokata, radcy prawnego, notariusza, nauczyciela akademickiego, lekarza. Prawo karne dyscyplinarne przewiduje kary za różnego rodzaju naruszenia obowiązków właściwych dla danego zawodu, nazywane przewinieniami dyscyplinarnymi. Odpowiedzialność dyscyplinarna ciąży też na studentach szkół wyższych.

Odrębną pozycję w zakresie polskiego prawa karnego zajmuje **prawo karne wykroczeń**, które reguluje odpowiedzialność karną za mniej groźne czyny zabronione, uznane przez ustawodawcę za wykroczenia.

Prawo karne. Część ogólna, szczególna i wojskowa to publikacja opracowana przez grono autorów związanych z Uniwersytetami Śląskim i Opolskim oraz praktyką prawa karnego.

W publikacji zostało uwzględnione najnowsze orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

Autorzy podjęli działania na rzecz uwzględnienia zmian ustawodawstwa dokonywanych w trybie spełniającym elementarne zasady stanowienia prawa po 31.05.2018 r., czyli już po ukończeniu prac nad nową wersją podręcznika. Na przeszkodzie temu stanął sposób działania organów odpowiedzialnych za stanowienie prawa i publikację aktów prawnych. Z tego właśnie powodu w książce zostały uwzględnione jedynie te zmiany prawa dokonane do 31.05.2018 r., których zgodność z Konstytucją jest bezsporna.

Podręcznik jest przeznaczony przede wszystkim dla studentów wydziałów prawa i administracji. Może też być przydatny aplikantom sądowym, prokuratorskim, adwokackim oraz praktykom.

LEXOTEKA
więcej niż podręcznik

Poszukaj pozostałych podręczników
dostępnych online

www.lexoteka.pl

9788381249386 W02P01

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01

ZAMOWIENIA@WOLTERSCLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL

ISBN 978-83-8124-938-6

9 788381 249386

CENA 75 Zł (W TYM 5% VAT)